

20
22

RAPPORT

Vad är allmänintresset?

En granskning av avgöranden från Mediernas Etiknämnd

Publicerad av

Näringslivets medieinstitut

RAPPORT

Vad är allmänintresset?

En granskning av avgöranden
från Mediernas Etiknämnd

01 INLEDNING	3
02 BAKGRUND	5
03 ALLMÄNINTRESSET I MEN:S BEDÖMNINGAR	9
04 VANLIGT FÖREKOMMANDE BEDÖMNINGSGRUNDER	15
05 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	24
06 KÄLLOR	29

Om Näringslivets medieinstitut

Näringslivets medieinstitut (NMI) ska bidra till kvalitetshöjning i svenska nyhetsmedier genom kritisk granskning och öppen diskussion. Ämnen som NMI bevakar inkluderar saklighet, opartiskhet och pressetik.

Rapportförfattare är Victor Nilsson.

Inledning

Allmänt om MO och MEN

Medieombudsmannen (MO) och Mediernas Etiknämnd (MEN) är två institut som ansvarar för upprätthållandet av det medieetiska regelsystemet, det vill säga den självreglering som medierna har infört. Medieombudsmannen ska verka för upprätthållandet av god publicistisk sed och fungerar som ett slags underinstans, som prövar ärenden som han eller hon sedan kan hänskjuta till MEN (4 § Instruktion för Allmänhetens Medieombudsman & 2 § Stadgar för Mediernas Etiknämnd). Eftersom det medieetiska systemet bygger på självreglering krävs det dessutom att publiceringen har gjorts av något medium som är anslutet till det medieetiska systemet, eller att det är en periodisk tidskrift enligt reglerna i Tryckfrihetsförordningen.

Mot bakgrund av hur den svenska lagstiftningen är utformad är det i regel svårt för människor som drabbas av ofördelaktiga publiceringar att söka rättslig upprättelse. För de allra flesta som upplever sig ha drabbats av oönskad och skadlig publicitet är MO och MEN således ofta den enda tillgängliga möjligheten att få en oförsvarlig publicitetsskada fastslagen.

Pressens Opinionsnämnd, föregångaren till MEN, bildades 1916. Det var först i slutet av 1960-talet, då Allmänhetens Pressombudsman inrättades och representanter för allmänheten tog plats i Pressens Opinionsnämnd, som det pressetiska systemet fick samma struktur som i dag.¹ Dessa representanter utses av justitieombudsmannen (JO) samt ordföranden i Sveriges advokatsamfund (10 § andra stycket, Stadgar för Mediernas Etiknämnd).

Den senaste förändringen av systemet ägde rum 1 januari 2020, då SVT, SR och TV4 anslöt sig till det pressetiska systemet, som då kom att bli det medieetiska. Allmänhetens pressombudsman blev allmänhetens medieombudsman, och pressens opinionsnämnd blev mediernas etiknämnd.

1. PM 65. Yttrandefrihetskommittén. Pressetiken och integriteten – en genomgång av PON:s praxis. JU 2003:04, s. 3.

Publicitetsreglerna, som utgör tumregler för den medieetiska bedömningen, har haft i princip samma utformning sedan 1990-talet, med 17 punkter som sätter en ram för medieetiken.²

Metod och avgränsningar

Den här rapporten syftar till att granska begreppet "allmänintresse", såsom det används av MO och MEN i pressetiska avgöranden. Allmänintresset nämns i publicitetsreglerna, och är en fråga som hanteras av nämnden i samtliga ärenden. Det finns dock ingen tydlig och allomfattande definition av begreppet, som förklarar vad som menas med allmänintresse och vad som avgör om ett ämne är av allmänintresse. MEN använder begreppet som en del av sin medieetiska bedömning, vilket väcker frågan om vad dess innebörd är i MEN:s avgöranden, samt vilken betydelse nämnden tillmäter begreppet.

Rapporten syftar också till att analysera allmänintressets funktion i den medieetiska bedömningen, utifrån den omfattning allmänintresset som begrepp befinns ha i MEN:s begreppsvärld.

Rapporten kommer att utgå från avgöranden från MEN för att utröna vilka principer MO och MEN tillämpar i sina bedömningar avseende allmänintresset. Ifall det finns några generella principer för MEN:s bedömning är det dessutom av intresse att se om dessa principer tillämpas konsekvent av MEN.

Den här rapporten kommer främst, men inte uteslutande, att ta sikte på nämndens avgöranden under 2021 till och med maj månad 2022. Det finns även äldre fall som kan vara av principiellt intresse, då det antingen finns allmänna uttalanden om allmänintresset eller då bedömningen av allmänintresset har varit avgörande för utgången i det aktuella fallet. Även dessa fall omfattas av framställningen nedan.

Vanligtvis ansluter sig MEN till MO:s bedömning. När det hänvisas till MO nedan har MEN godtagit MO:s bedömning, om inget annat framgår. I fall där MEN:s bedömning skiljer sig från MO:s, eller där nämnden adderar något till bedömningen, får MEN sägas ha större värde som källa då den är en högre instans.

2. PM 65. Yttrandefrihetskommittén. Pressetiken och integriteten – en genomgång av PON:s praxis. JU 2003:04, s. 4.

-- Bakgrund

Publicitetsreglerna

Den medieetiska prövningen tar, som nämns ovan, avstamp i publicitetsreglerna. Reglerna, som bland annat innefattar regler om skydd för den personliga integriteten, är en del av mediernas självreglering. Reglerna inleds med en preambel, där det stadgas att medierna ska ha största frihet inom ramen för TF och YGL för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet och för att kunna publicera det som är av vikt och betydelse för medborgarna. I motsättning till det står enskildas intresse av skydd mot oförskyllt lidande genom publicitet. Redan i preambeln framgår alltså allmänintressets roll, i och med att media ska ha frihet att publicera det som är av vikt och betydelse för medborgarna. Det ges dock ingen ledning angående vad som *de facto* är av sådan vikt och sådan betydelse.

I publicitetsreglernas punkter framgår vidare vilken funktion allmänintresset har i avvägningen mellan mediernas frihet att publicera och enskildas intresse av personlig integritet. I punkt 7 i publicitetsreglerna stadgas att medier ska avstå från publicitet som kan kränka enskildas privatliv, om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning. Punkt 15 innehåller en liknande formulering angående namnpubliceringar som kan skada människor. Dessa ska undvikas ifall ett uppenbart allmänintresse inte kräver att namn publiceras. I samband med både punkt 7 och 15 finns ytterligare regler som specificerar vad media ska ta särskild hänsyn till vid publiceringar. Bland annat föreskrivs i punkt 8 att stor försiktighet ska iakttas vid rapportering om självmord och självmordsförsök. I punkt 10 sägs att uppgifter som kön, etnicitet och nationalitet inte ska framhåvas om de inte är relevanta, och i punkt 16 nämns uppgifter, utöver namn, som bör undvikas ifall de kan möjliggöra identifiering av en berörd person.

Samma regler som gäller för publiciteten gäller för bildmaterial, enligt punkt 11.

Av publicitetsreglerna framgår alltså att ett uppenbart allmänintresse motiverar publicering av vissa integritetskänsliga uppgifter som i och för sig utgör en integritetskränkning. Reglerna innehåller dock inga begreppsdefinitioner, eller någon annan vägledning om vilka faktorer som bör beaktas i bedömningen av huruvida en publicering är förenlig med publicitetsreglerna. Det finns inte heller någon vägledning avseende innebörden av de uppenbarhetskrav som ställs upp för att allmänintresset ska vara tillräckligt. Det kan eventuellt antas att de särskilda situationer som nämns i reglerna, till exempel kravet på hänsyn vid rapportering om självmord eller brottsoffer, kan sägas korrelera med det berättigade allmänintresset för dessa ämnen.

I slutet av publicitetsreglerna poängteras att reglerna inte ska läsas som lagregler, utan endast tumregler som ger anvisningar rörande publicistiska beslut, och som MO och MEN ska använda som hjälp vid sina bedömningar.

Den medieetiska bedömningen och allmänintressets betydelse

Publicitetsreglernas portalparagraf påminner om att det medieetiska regelverket inte tar sig uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften, och att publicitetsreglerna är ett stöd för den hållningen. Det stadgandet kan sägas vara en motsvarighet till uttalandet i slutet av publicitetsreglerna om att reglerna i sig bara är att se som tumregler för bedömningen. Dessutom framgår det av MEN:s stadga att nämnden fritt har att pröva innebörden av god publicistisk sed samt om någon har drabbats av publicitetsskada (1 § Stadgar för Mediernas Etiknämnd). Det rör sig således inte om någon bedömning som är bunden tidigare avgöranden, likt den en domstol gör, och MEN:s tidigare avgöranden är inte heller att se som praxis i rättslig mening. Utifrån dessa tidigare avgöranden är det dock möjligt för en utomstående betraktare att se hur en metod för bedömningen utkristalliserar sig, då såväl MO som MEN brukar ta sig an de flesta fall på ett likartat sätt. Även om nämnden varken anser sig vara formellt eller materiellt bunden av sina tidigare beslut är det alltså möjligt att skönja en strävan efter att vara konsekvent över tid, oavsett om denna strävan är avsiktlig eller inte.

För att en bedömning över huvud taget ska vara möjlig krävs att en rad förutsättningar är uppfyllda. Det måste inledningsvis röra sig om ett fall där publicitetsreglerna är tillämpliga och där MEN kan ta upp fallet. Dessutom krävs det att någon kan anses ha blivit utpekad i en publicering, samt att denne upplever sig ha drabbats av en publicitetsskada. Det finns andra faktorer som spelar roll för bedömningen men som är mer formalistiska, och som inte har någon inverkan på bedömningen av allmänintresset. Här kan nämnas den roll publiceringens form spelar, det vill säga om utpekandet sker i nyhetsbevakning eller i en opinionstext. Även den utpekades rätt till bemötande är avgörande

för om en publikation klandras eller inte. Dessa faktorer påverkar dock inte allmänintressets materiella innehåll. De kommer därför att lämnas därhän i det följande.

Det intressanta för den här framställningen är den avvägning MEN gör mellan allmänintresset och den personliga integritetens skyddsvärde, för att avgöra huruvida en publicering som har inneburit en publicitetsskada har varit försvarlig. I försvarlighetsbedömningen finns ett antal faktorer som regelbundet återkommer, och som därför kan sägas utgöra en form av generella principer för bedömningen. Bland dessa kan nämnas den utpekade personens ställning, hur framträdande i offentligheten den utpekade personen har varit före publiceringen, vilken betydelse det har för den utpekade att ha allmänhetens förtroende, samt vilka belägg det publicerande mediet har haft för att uppgifterna som utgör en publicitetsskada stämmer.

Alla de ovannämnda faktorerna kan sägas avgöra vilken tyngd som tillmäts den utpekades intresse av skydd för hennes integritet. En offentlig person får exempelvis sägas ha ett mindre tungtvägende intresse av skydd för den personliga integriteten än en "vanlig" privatperson, och allvarlig publicitetsskada får sägas motivera ett större skyddsbehov än en lindrig sådan. I den andra vågskålen kan allmänintresset sägas ligga. Om det inte finns något allmänintresse av en fråga är det ointressant vilken tyngd som tillmäts skyddet av den personliga integriteten; publiceringen är oförsvarlig *per se*.

Att allmänintresset ensamt ligger i en av vågskålarna i försvarlighetsbedömningen innebär dock inte att det kan definieras oberoende av de faktorer som nämnts ovan. Det ligger i sakens natur att vissa av de faktorer som nämnts ovan också är avgörande för att bedöma allmänintresset av en publicering. Exempelvis kan en persons ställning påverka dels hur starkt skydd för den personliga integriteten personen förtjänar, dels hur stort allmänintresse det finns av information om vederbörande. Många av de faktorer som är avgörande för att avgöra integritetsskyddets omfattning är också relevanta vid bestämmandet av allmänintressets omfattning. Samma faktorer som talar för ett svagare behov av skydd för den personliga integriteten talar typiskt sett för att det finns ett stort allmänintresse, även om det finns undantag som framgår av publicitetsreglerna. Det blir särskilt tydligt just när en persons ställning är av intresse, då det såväl finns ett allmänintresse av vederbörandes förehavanden som ett mindre behov av att ta hänsyn till vederbörandes personliga integritet.

Sammanfattningsvis är det tydligt att allmänintresset har en betydelsefull roll i den medieetiska bedömningen, då förekomsten av ett allmänt intresse är en förutsättning för att en publicering som åsamkar någon en publicitetsskada ska vara försvarlig. Allmänintressets innebörd är således av stort intresse för

förutsebarheten i systemet. En publicist får antas ha ett intresse av att före publicering kunna avgöra om en artikel riskerar att bli klandrad av MEN, och en enskild får därtill antas ha ett intresse av att veta vilken typ av artiklar om honom eller henne som kan rättfärdigas.



Allmänintresset i MEN:s bedömningar

Utgångspunkter och generella uttalanden om allmänintresset

I *Svensk ordbok* definieras allmänintresse som vad som är till fördel för alla, i synnerhet alla i samhället. I mediala sammanhang skulle allmänintresset kunna sägas vara det som är till fördel för alla, allmänheten, att ha kännedom om. Den lexikaliska definitionen av begreppet har ibland använts i litteraturen i ett försök att förklara och definiera allmänintresset.³

För att förstå hur allmänintresset uppfattas och tolkas av MO eller MEN krävs en fristående analys av hur begreppet används i en medieetisk kontext, snarare än en allmänspråklig analys. Det finns dock vissa generella utgångspunkter, som både har framkommit i MEN:s avgöranden och konsekvent i flera medieombudsmäns uttalanden.

Envanligt förekommande formulering, som har återupprepats av flera olika press- och medieombudsmän under de senaste decennierna, är att allmänintresset är det allmänheten har en rätt att veta, snarare än vad allmänheten nödvändigtvis vill veta. Från allmänintresset skiljs således en allmän nyfikenhet. Ola Sigvardsson, som var press- och sedan medieombudsman mellan 2011 och 2021, har bland annat uttalat att "[allmänintresset] betyder att något måste vara viktigt ur samhällsperspektiv" och "när man ska analysera allmänintresset måste man fundera över: är detta viktigt ur ett samhällsperspektiv, eller är det någonting som är kul att veta?".⁴ Olle Stenholm, som var pressombudsman mellan 2001 och 2007, har delat den synen på allmänintresset: "Jag gör åtskillnad mellan 'allmänt intresse' och allmänintresse. Det förra kan vara vad som helst som intresserar människor, till exempel även skvaller. Det senare har ett relevanskriterium."⁵ Samma andemening delas också av Hans-Gunnar Axberger, pressombudsman mellan 1990 och 1992 och professor i konstitutionell rätt vid Uppsala universitet.

3. Se exempelvis Sigvardsson, Ola. Den svenska pressen borde vara stolt över sin hänsynsfullhet. Ord och rätt – Festskrift till Hans-Gunnar Axberger. Halmstad: Bulls [2020].

4. "Pressetik: vad är egentligen allmänintresse?" Nordegren & Epstein i P1. Sveriges Radio. 23 november 2017. Lyssnat 16 mars 2022. <https://sverigesradio.se/avsnitt/980472?programid=4058>

5. Stenholm, Olle. "Allmänintresse – eller oemotståndlig nyfikenhet?" Svenska Dagbladet. 2006-05-08.

Han menar också att allmänintresset utgörs av vad allmänheten bör veta, snarare än vad allmänheten vill veta.⁶

En annan, liknande, formulering som har använts för att beskriva vad allmänintresset är, snarare än vilka ämnen som är av allmänintresse, är "allmänhetens rätt till insyn i olika förhållanden".

Denna avgränsning mellan vad allmänheten har ett berättigat intresse av att få veta och vad som är nyfikenhet återfinns också i tidigare avgöranden från MEN. Ett exempel är avgörandet MEN 74/2020, där SVT klandrades för att ha publicerat uppgifter om offren för ett tio år gammalt mord.⁷ I MO:s bedömning, som MEN ansluter sig till, uttrycks distinktionen mellan det allmänheten har rätt att veta, i kontrast till annat som förvisso kan vara intressant att veta. SVT hade bland annat rapporterat om offrens relation till varandra och till den misstänkte mördaren. Dessutom hade SVT visat bilder på ett hus där mamman till två av offren bodde, och husets adress. Den typen av personuppgifter hade inget allmänintresse, trots att rapportering om mordet i sig var av allmänintresse. I just MEN 74/2020 bör det dock anmärkas att bedömningen av allmänintresset påverkades av den särskilda hänsyn som ska visas för brottsoffer.⁸

Sammanfattningsvis finns det, mot bakgrund av MEN:s och press- och medieombudsmännens mer allmängiltiga uttalanden, få slutsatser som kan dras om vad som är av allmänintresse. Tydligt är dock att "intresse"-delen av allmänintresset inte knyter an till vad allmänheten *de facto* är intresserad av, i meningen det den har en vilja att veta, utan till vad allmänheten har ett berättigat intresse av att få veta. Att allmänheten är intresserad av ett ämne eller några särskilda uppgifter innebär inte nödvändigtvis att det finns ett allmänintresse av att publicera de uppgifterna. I övrigt finns det inga uttalanden som anger några generella bedömningsgrunder för huruvida ett givet ämne är av allmänintresse.

Om vilka ämnen som är av allmänintresse

Medier rapporterar dagligen om otaliga ämnen, som kan vara svåra att kategorisera på ett träffsäkert sätt. Som utgångspunkt bör i princip samtliga ämnen kunna vara av allmänintresse, då det kan finnas information som allmänheten bör veta rörande de flesta ämnen. I vart fall är det svårt för MEN att kategoriskt uttala att ett ämne saknar allmänintresse. MO och MEN uttalar sig dock ofta i avgöranden om huruvida vissa ämnen är av allmänintresse. Ibland uttrycks det även som att ett ämne är av stort allmänintresse. Det tycks dock inte finnas någon avgörande skillnad i sak mellan ett ämne som är av allmänintresse respektive ett av stort allmänintresse. Eventuellt kan dessa uttalanden vara av nytta för publicister, som, när ett ämne är av allmänintresse, vet att det kan finnas ett utrymme för att exempelvis namnge någon. Uttalandena innehåller ofta ingen motivering till varför ett ämne är av allmänintresse; ofta uttrycks

6. Axberger, Hans-Gunnar. Pressetik: en översikt över pressetiska konflikter, regler och synsätt. 1 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik [1994].

7. MEN 74/2020.

8. Jfr. art. 9 publicitetsreglerna.

det bara att ett ämne är det. Sådana uttalanden förekommer regelbundet i avgöranden från MEN. De där ett ämne antingen förklaras sakna allmänintresse, eller där MEN gör en mycket extensiv tolkning av begreppet i förhållande till ett visst ämne, är av störst intresse för denna rapport.

Vissa av MEN:s uttalanden om vilka ämnen som är av allmänintresse är förhållandevis långtgående, och skulle, om en publicist skulle se dem som vägledande, öppna för publiceringar av information som allmänheten inte rimligtvis kan anses ha en rätt att känna till.

Ett sådant fall, där allmänintresset har tolkats mycket vidsträckt, är MEN 54/2021. Publiceringarna handlade om en läkare i Uppsala, som vid sidan av sin anställning inom den offentliga vården drev en privat plastikklinik. Uppsala Nya Tidning rapporterade om läkarens bisyssla i en artikelserie om sju artiklar, och anmälades bland annat för att ha saknat täckning för en rubrik om att bisysslan utfördes på arbetstid. UNT antydde att bisysslan gick ut över kirurgens yrkesutövning, vilket kirurgen själv menade att tidningen saknade täckning för.⁹

Om ämnet för artikeln uttalade MO att frågor om vård och omsorg rör alla och är av mycket stort allmänintresse. Mot bakgrund av att allmänintresset är vad allmänheten har rätt att veta är det uppenbart att media bör kunna rapportera om frågor som rör sjukvården. MO konstaterar sedan att det även finns ett mycket stort allmänintresse för rapportering om förutsättningarna för läkares yrkesutövning, i synnerhet om den gäller läkares arbetsförhållanden på avdelningar där vården kan vara livsavgörande. Att bisysslor som inte rör läkarens vård av patienter skulle röra förutsättningarna för en läkares yrkesutövning, vilket är av allmänintresse, innebär en mycket långtgående tolkning av allmänintressebegreppet, särskilt i ett sammanhang där rapporteringen rörde en läkares aktiviteter utanför arbetstid. Det bör även påpekas att det inte framkom några starka belägg för att sidoverksamheten påverkade kvaliteten på vården som utfördes inom ramen för den huvudsakliga anställningen. Att det finns ett berättigat allmänintresse av yrkesutövningen i sig, särskilt i den mån det finns en risk för brister i vården, kan svårligen ifrågasättas. I princip är det dock möjligt att föreställa sig att även andra aspekter av läkares privatliv kan vara av allmänintresse, mot bakgrund av MO:s uttalande.

MO är överlag konsekvent i sina bedömningar av vilka ämnen som är av allmänintresse, och brukar "hitta" ett allmänintresse för i princip samtliga ämnen som provas.

Mer belysande för vad bedömningen av allmänintresset innebär är det fåtal avgöranden där det inte har funnits något allmänintresse, eller där allmänintresset är lågt. Bedömningen av huruvida det finns ett allmänintresse för ämnet kan vara

9. MEN 54/2021.

svårt att skilja från andra aspekter av allmänintresset, exempelvis en omskriven persons ställning; det kan sägas röra det enskilda fallet, snarare än ämnet för publiceringen i sig. Dessa aspekter kommer att behandlas för sig nedan. För att tydliggöra hur ämnet kan vara svårt att skilja från det enskilda fallet kan nämnas rapportering om offentliga personers privatliv. Personen är, i det nyssnämnda exemplet, både den utpekade i en publicering och ämnet för publiceringen. I sådana fall kan ämnet sakna allmänintresse, att döma av uttalanden från MO.

Ett annat exempel på ett ämne som har saknat allmänintresse beskrivs i MEN 61/2019. Den anmälda publiceringen rörde en anmälan om djurplågeri mot en lokal företagsledare. Hon anmäldes för att ha lämnat in sin katt för att avlivas för sent, vilket Piteå-Tidningen publicerade flera artiklar om. MO uttalade sig inte om huruvida det fanns något allmänintresse för publiceringarnas ämne, men uttalade att publiceringarna hade varit oproportionerligt detaljrika och omfattande i förhållande till allmänintresset. MO skrev i avgörandet:

”Presentationen i den inledande artikeln var dock oproportionerlig i förhållande till allmänintresset för fallet, som sammanfattningsvis gällde att anmälaren tagit sin tretton år gamla katt till veterinären lite för sent.”¹⁰

Citatet ovan kan tolkas som att MO – på ett nästan raljant sätt – menar att ämnet saknar allmänintresse, eller att allmänintresset i vart fall var lågt.

Ett äldre avgörande ger också vägledning om när ett ämne är utan allmänintresse. I MEN 76/2007 klandrades Falköpings Tidning efter att ha publicerat en artikel med en hänvisning till ryktesspridning rörande en eventuell homosexuell relation mellan två personer som varit inblandade i dataintrång mot Socialdemokraterna under valrörelsen 2006. MO uttalade där att rykten om de inblandades relation inte var av allmänintresse.¹¹ Med reservation för att avgörandet var något kortfattat är det ett av ett fåtal avgöranden där ett ämne tydligt förklarats sakna allmänintresse.

Ett annat exempel på ett sådant ämne återfinns i MEN 93/2018. Den klandrade publiceringen handlade om att en känd TV-profil frö funderade på att lämna honom, efter anklagelser som riktats mot TV-profilen under metoo-hösten. Tidningen Hänt i Veckan klandrades för publiceringen. MO uttalade dels att allmänintresset för kändisar är svagt, då allmänheten inte kan utkräva något ansvar från dem, och hänvisade till skillnaden mellan vad allmänheten har ett berättigat intresse av att få veta och vad allmänheten är nyfiken på att veta. Dessutom uttalade MO att det finns ett mycket begränsat allmänintresse av att rapportera om frågor av privat karaktär för personer som saknar betydelse ur ett samhällsperspektiv. Samma TV-profil figurerade i ett antal ytterligare ärenden från 2018, där MO fällde två dagstidningar och två kvällstidningar för publiceringar

10. MEN 61/2019.

11. MEN 76/2007.

där han hade namngivits.¹² Här byggde MO vidare på resonemanget om allmänintresset kring personer som saknar betydelse ur ett samhällsperspektiv, och uttalade att det saknades ett allmänintresse för TV-profilen. MEN gjorde tillägg till MO:s bedömning, och uttryckte att det inte fanns något allmänintresse för våldtäktsanklagelserna mot anmälaren.¹³ En annan bedömning gjordes i MEN 119/2018. Förvisso fälldes den aktuella tidningen för en publicering om anklagelser om sexuella trakasserier mot en chef i musikbranschen. Personen hade inte en sådan ställning som medförde ett allmänintresse; något sådant fanns inte heller för handlingarna i det aktuella fallet. MO uttalade dock att det fanns ett betydande allmänintresse för ämnet sexuella trakasserier.¹⁴ Samma bedömning gjordes även i MEN 134/2018, som handlade om anklagelser mot en chef i mediebranschen. Uttalandet väcker frågan om hur skiljelinjen mellan allmänintresset för ett ämne och för allmänintresset i det enskilda fallet ska dras, då publiceringarna ovan om metoo-anklagelser bedömdes sakna allmänintresse, trots ett allmänintresse för sexuella trakasserier i sig. I flera andra metoo-relaterade fall – fall där medierna konsekvent fick motta klander – kunde klandret i stället hänföras till exempelvis bristande belägg för uppgifterna eller oproportionerligt framhävda detaljer i publiceringar.¹⁵

MEN 30/2022 är ett ytterligare fall som visar hur extensiv MO:s tolkning av allmänintresset är. Södermanlands Tidning anmäldes för en publicering som namngav köparna av en villa i den södermanländska kommunen Oxelösund. I artikeln framgick även hur mycket de hade betalat för villan, samt en bild på själva huset. MO menade att den typen av publiceringar inte innebär en sådan publicitetsskada som krävs för att en publicering ska kunna prövas, och avskrev därför ärendet. Han uttalade dock att det finns ett allmänintresse kring köp och försäljning av fastighet, samt att det finns en etablerad tradition inom svensk press att publicera offentliga uppgifter om lagfarter och fastighetsöverlåtelser.¹⁶

Avgörandet kan kritiseras för en alltför långtgående tolkning av allmänintresset, som avviker från den ovannämnda distinktionen mellan allmänintresse och nyfikenhet. Det framstår som svårmotiverat att allmänheten skulle ha nytta av att veta vilka som köper och säljer fastigheter i deras närområde. Detta kan även jämföras med de vanligt förekommande listorna över människors inkomster som regelbundet publiceras i flera medier, av typen *Lista: de här tjänar mest i din kommun*. Även dessa publiceringar får det antas finnas ett allmänintresse för, trots att det faktiska intresset för sådana publiceringar kanske snarare är hänförligt till nyfikenhet.

Sammanfattningsvis framgår det av MO och MEN:s avgöranden att i princip alla ämnen kan vara av allmänintresse. I synnerhet tycks tolkningen av allmänintresset vara långtgående vad gäller människors ekonomiska förhållanden, oavsett om det gäller bisysslor eller fastighetsaffärer – även i frågor där det kan ifrågasättas

12. MEN 89/2018, MEN 90/2018, MEN 91/2018 & MEN 92/2018.

13. MEN 91/2018.

14. MEN 119/2018.

15. Jfr. MEN 87/2018, om anklagelser mot den före detta kolumnisten Fredrik Virtanen, samt MEN 12/2019, om anklagelser som riktats mot Stadsteaterns före detta chef Benny Fredriksson.

16. MEN 30/2022.

att allmänheten verkligen har en rätt till insyn. De uttalanden som har gjorts avseende vilka ämnen som inte är av allmänintresse, eller som är av litet intresse, tyder dock på att vissa privata frågor saknar allmänintresse. Hur stor den privata sfären är påverkas dock av andra faktorer, som personens ställning, vilket berörs nedan.



— — Vanligt förekommande bedömningsgrunder

Som framgått ovan är MO generellt sett generös i bedömningen av huruvida ämnet för en publicering har ett allmänintresse. Allmänintresset används även i en bredare bemärkelse, och det krävs att det finns ett allmänintresse för att en person ska kunna namnges, eller för att kunna motivera publicering av vissa detaljer.

De övriga faktorerna som avgör huruvida det förekommer ett allmänintresse framgår inte av allmängiltiga uttalanden, utan av återkommande bedömningar i olika individuella fall. I det följande kommer dessa urskiljbara faktorer att behandlas mot bakgrund av hur de regelbundet bedöms påverka allmänintresset i tidigare avgöranden från MEN.

Detaljer och sakuppgifter

Som nämnts ovan finner MO och MEN att de flesta ämnen är av allmänintresse. Däremot saknar vissa detaljer i en publicering ofta allmänintresse. I många av de fall där bristande allmänintresse föranleder klander av ett medium beror det på att vissa av de publicerade uppgifterna har saknat allmänintresse i det enskilda fallet.

Ett av dessa är MEN 13/2018, där Svenska Dagbladet klandrades för ett antal artiklar om en våldtäkt som ägde rum 2016. Målsäganden i det målet anmälde tidningen, och anförde som grund för anmälan att tidningen hade varit alltför närgången i sin rapportering, att artiklarna hade innehållit detaljer om det inträffade vilket hade orsakat henne lidande, samt att hon mådde dåligt på grund av risken att kännas igen som brottsoffer.¹⁷ Uppgifterna som spreds i artiklarna rörde främst detaljer avseende händelseförloppet: vad kvinnan hade blivit utsatt för. I en av artiklarna påstods även att målsäganden och den tilltalade tidigare hade haft en sexuell relation.

PO uttalade att ämnet (sexuellt våld mot kvinnor) hade ett betydande allmänintresse, men att allmänintresset i regel är begränsat i det enskilda fallet. En tidning som skriver om ett enskilt fall behöver iaktta försiktighet och undvika att de inblandade pekas ut för en större krets. MO fann att uppgifterna som hade publicerats, tillsammans med de utpekande detaljerna i publiceringarna, innebar att anmälaren hade drabbats av en oförsvarlig publicitetsskada.

Samma principer återkommer i avgörandet MEN 37/2021. Nya Wermlands-Tidningen hade publicerat artikeln "Rättegång: Maskerad man misstänks för överfallsvåldtäkt på kvinna" på sin hemsida. I artikeln, som handlade om en överfallsvåldtäkt, framgick detaljer om vad brottsoffret hade gjort under dagen: vilka platser hon hade vistats på, inklusive vilken nattklubb hon hade besökt på kvällen, vilka kläder hon hade haft på sig, var våldtäkten ägde rum, samt explicita detaljer om själva händelseförloppet.¹⁸

MO uttalade att det finns ett allmänintresse av att rapportera om sexualbrott, men att allmänintresset inte hade motiverat den skada som hade drabbat brottsoffret på grund av publiceringen. Dessutom hade tidningen inte visat tillräcklig hänsyn till brottsoffret. MO uttryckte dock inte att någon del av publiceringen saknade allmänintresse.¹⁹

MEN gjorde en annan bedömning. Nämnden uttalade att allmänheten förvisso kan ha ett berättigat intresse av att få information om var brott har begåtts, men att det är en bedömning som måste göras med stor försiktighet. Vidare konstaterade nämnden att de ingående och utlämnande detaljer om tidningen publicerat om såväl anmälaren som hur övergreppet i fråga hade utförts saknade allmänintresse.²⁰ Nämndens hållning var alltså att publiceringar av sådana detaljer inte bara var oproportionerligt integritetskränkande i förhållande till allmänintresset, utan att de saknade allmänintresse i sig.²¹

17. MEN 13/2018.

18. Asplind, Åsa. "Rättegång: Maskerad man misstänks för överfallsvåldtäkt på kvinna." Nya Wermlands-Tidningen. Publicerad den 25 november 2020. <https://www.nwt.se/2020/11/25/rattegang-maskerad-man-misstanks-for-overfallsvaldtakt-pa-kvinna/> Hämtad den 12 maj 2022.

19. MEN 37/2021.

20. MEN 37/2021.

21. MEN 37/2021.

De ovan refererade avgörandena i förening visar tydligt att alltför ingående och detaljerade uppgifter kan sakna allmänintresse. Båda fallen handlar dock om brottsoffer, vilka ska visas särskild hänsyn i enlighet med punkt 9 i publicitetsreglerna. En fråga är om samma principer kan göras gällande även i fall som inte omfattas av de särskilda hänsynsregler som gäller vid rapportering om brottsoffer, samt om självmord och självmordsförsök.

Ett sådant fall, där MO har uttalat sig om detaljer i en publicering, är det ovan refererade MEN 61/2019, där Piteå-Tidningen skrivit om en lokal företagsledare som anmälts för djurplågeri och MO uttalade att tidningens beskrivning av fallet hade varit onödigt detaljerad.²²

Att publicister inte bör publicera uppgifter som är onödigt detaljerade framgår även av MEN 18/2022. Ärendet gällde tidningen Norra Hallands bevakning av arbetsmiljöproblem i form av mobbning på ett kommunalt äldreboende. Som del av bevakningen hade flera uppgifter om äldreboendets arbetsmiljö återgivits, med detaljerade beskrivningar av vad som ska ha sagts och ägt rum där. MO uttalade att intresset för detaljer i enskilda konflikter är mindre än det allmänintresse som i och för sig finns för arbetsmiljöproblem i offentlig verksamhet. I en avslutande sammanfattning av avgörandet konstaterade MO att det allmänintresse som motiverat viss granskning av anmälaren inte hade motiverat de mycket detaljerade uppgifterna i publiceringarna.²³

Även vissa hälsorelaterade frågor tycks falla utanför allmänhetens rätt till insyn. Det framgår bland annat av de dubbla avgörandena MEN 11/2017 och MEN 12/2017, som handlar om publiceringar rörande samma händelser. Artiklarna andra människors personuppgifter spridits till en person som sökt reseersättning för en resa mellan Västerås och Akademiska sjukhuset i Uppsala. Tillsammans med hennes beslut hade två andra personers beslut bifogats. De publicerande medierna – Fagersta-Posten och VLT – hade i sina publiceringar beskrivit detaljer om flickan. MO uttryckte att det förvisso finns ett allmänintresse av att granska vården. Däremot är frågor som rör hälsa och sexualitet generellt sett integritetskänsliga. Enligt MO har utomstående ingen självklar rätt att ta del av andra människors hälsoproblem.²⁴ Detta språkbruk speglar de ovan refererade formuleringarna om allmänintresset som varande en rätt till insyn för allmänheten.

Sammanfattningsvis framgår det tydligt av MEN:s tidigare avgöranden att vissa detaljer, som är alltför ingående och integritetskänsliga, kan falla utanför allmänintresset. I synnerhet gäller det uppgifter som rör brottsoffer, där bedömningen också påverkas av att publicitetsreglerna ålägger publicister ett

22. MEN 61/2019.

23. MEN 18/2022.

24. MEN 11/2017 & MEN 12/2017.

särskilt ansvar för att visa hänsyn. Även i övrigt har MO återkommande funnit att uppgifter har varit för detaljerade för att omfattas av allmänintresset.

Ställning och offentlighet

Ställning

En fråga som påverkar om det finns ett allmänintresse för utpekandet av en enskild person är vilken ställning personen i fråga har. Med ställning menas här vilken makt en person har i ett visst sammanhang. Exempelvis har en lärare en särskild ställning i förhållande till sina elever, en läkare i förhållande till sina patienter, politiker i förhållande till allmänheten i stort, etcetera. Det är alltså möjligt att ha en ställning som innebär att ens förehavanden är av allmänintresse, åtminstone om de är kopplade till ställningen, även om ens ställning är i förhållande till en begränsad grupp.

MEN har i tidigare avgöranden uttryckt saken som att människor med viss ställning har en förtroendeställning mot delar av allmänheten, och att rapportering om dessa människor därför är av allmänintresse.

För vissa grupper framstår det som självklart att deras ställning innebär att de får tåla medial granskning, inklusive publiceringar där de utpekats. En sådan grupp är politiker; MO har uttalat att det finns ett allmänintresse för vad en politiker gör och vad som kan påverka förtroendet för denne.²⁵ Det finns även ett liknande allmänintresse för politiska kandidater till folkvalda förtroendeuppdrag, och deras åsikter.²⁶ I avgörandet MEN 93/2018, om publiceringen angående att en TV-profils fru tänkte lämna honom, pekade MO ut ytterligare kategorier av personer vars offentliga ställning kan innebära ett allmänintresse. I avgörandet uttalade MO:

Den som på ett eller annat sätt har en betydande roll i samhället kan räknas till gruppen av offentliga personer. Dit hör till exempel politiker, ledande tjänstemän, domare och höga militärer. Vi har ett ansvar att utkräva av dem om de missköter sig. Det genererar ett allmänintresse, som kan motiveras såväl en mera närgående granskning som namngivning.

Därtill har MEN bedömt att det även finns ett allmänintresse av rapportering om personer med viss typ av ställning i civilsamhället. Ett exempel är MEN 60/2021, där Expressen anmäldes för sin rapportering om interna konflikter i en organisation som organiserar kvinnojourer. MO konstaterade inledningsvis att organisationen var en betydelsefull aktör i samhällsdebatten, i egenskap av opinionsbildare. Organisationens roll innebar att det fanns ett allmänintresse av de interna konflikterna och påstådda arbetsmiljöproblemen inom organisationen. Ordföranden för organisationen hade pekats ut i medierapporteringen, och i och med hennes ställning uttalade MO att hon fick acceptera att stå till svars för kritik

25. MEN 65/2021.

26. MEN 44/2019.

mot organisationen.²⁷ Även vissa tjänstemän för civilsamhällsorganisationer får acceptera att utpekats medialt. I MEN 11/2022 uttalade MO att en pressekreterare för Hyresgästföreningen fick finna sig i att namnges i publiceringar som rörde organisationen hon representerade.²⁸

Det finns ytterligare grupper vars ställning medför att rapportering kring dem är av allmänintresse, trots att de inte nödvändigtvis representerar någon organisation. Ett exempel på en sådan grupp återfinns i MEN 110/2018. I fallet, där tidningen Norran förvisso klandrades, uttryckte MO (då PO) att den som har i uppdrag att köra skolbuss har en sådan förtroendeställning i förhållande till sin uppdragsgivare, de berörda eleverna och dessa elevers föräldrar.²⁹ Anledningen till att tidningen klandrades var i stället att busschauffören inte hade fått tillräcklig möjlighet att bemöta de publicerade uppgifterna, som senare visade sig vara felaktiga.

Liknande resonemang förekommer återkommande om flera olika yrkesgrupper. Exempelvis har MO konsekvent uttryckt att olika typer av chefer har en sådan ställning som innebär att de får tåla ett visst mått av medial granskning, även om de inte nödvändigtvis är särskilt högt uppsatta chefer.³⁰

Även ledare inom idrotten har en sådan position som kräver att de får tåla viss medial granskning. I MEN 4/2022 hade en fotbollstränare pekats ut av Sveriges Radio, med anledning av anklagelser om rasism. MO uttalade att en av den utpekade fotbollstränarens uppgifter var att besvara frågor och informera om huruvida barn kunde få en plats i fotbollslaget. Mot bakgrund av det ansåg MO att fotbollstränaren fick acceptera att media rapporterade om tränaren i det aktuella sammanhanget.³¹

Om rapporteringens koppling till ställningen

En intressant fråga vad gäller en utpekad persons ställning är hur långtgående rapportering som ställningen kan motivera. Formuleringar i MO:s avgöranden varierar beroende på vilken typ av ställning det är fråga om. I vissa fall motiverar ställningen publiceringar som inte är direkt kopplade till personens utövande av ett yrke eller ett uppdrag, medan det i andra fall uttrycks att en persons ställning motiverar rapportering kopplad till ställningen, eller en viss del av utövandet av denna. Som nämnts ovan får personer med viss typ av ställning acceptera granskning även av vissa saker som hör det privata till.

Som nämnts ovan har MO uttalat att utrymmet för att granska politiker är stort.³² Ett uttalande som fångar detta återfinns i det ovan refererade fallet MEN 61/2019. Medieombudsmannen uttalade där:

27. MEN 60/2021.

28. MEN 11/2022.

29. MEN 110/2018.

30. Jfr. MEN 12/2022 & MEN 44/2021.

31. MEN 4/2022.

32. MEN 65/2021.

Om man är att betrakta som offentlig person, med makt och inflytande inom till exempel näringslivet eller politiken, kan man få tåla en relativt närgången granskning av förhållanden av betydelse för den samhällsställning man har. Det kan gälla även uppgifter av privat natur, om saken kan påverka förtroendet för yrkesutövningen eller det politiska uppdraget.

För vissa personer innebär ställningen alltså att det kan finnas ett allmänintresse för att publicera även privata uppgifter. I andra fall, där en persons ställning i och för sig medför ett allmänintresse, är allmänintresset mer begränsat. Ett fall där allmänintresset är begränsat är MEN 4/2022, om fotbollstränaren som anklagades för rasism. Det fotbollstränaren, som inte hade en offentlig ställning att jämföra exempelvis en politikers, fick finna sig i var rapportering om svar på de frågor tränaren hade som ansvar att besvara.³³ Här framgår alltså att ställningen inte medförde något allmänintresse för frågor som inte rörde personens uppdrag. I det ovan refererade fallet MEN 110/2018, där den utpekade var en busschaufför, menade MO förvisso att det fanns ett allmänintresse för ämnet, mot bakgrund av den förtroendeställning busschauffören hade gentemot sina uppdragsgivare. MO uttalade dock att allmänintresset för chaufförens identitet var begränsat. Här tycks förtroendet för den enskilda personen med en viss ställning vara av mindre allmänintresse än förtroendet för ställningen som sådan. Detaljer om själva personen faller sannolikt utanför allmänintresset, och en person med en sådan ställning behöver rimligtvis inte tåla någon ingående persongranskning.

I avgörandet MEN 3/2022 hade en delägare och styrelsesuppleant i bolaget Affloardal Energi anmält sju publiceringar från Jämtlands Tidning. Publiceringarna handlade om vindkraftsprojekt i Krokoms kommun. MO konstaterade inledningsvis att det fanns ett stort allmänintresse av publiceringarnas ämne (vindkraftsprojekten) och uttalade följande om anmälares ställning:

Eftersom allmänintresset för exploateringen är så stort får anmälares acceptera att hans engagemang i Affloardal Energi granskas. Han har dock ingen sådan samhällsställning som gör att han ska behöva tåla mer ingående granskningar.³⁴

Även här är fallet MEN 54/2021 av intresse, samt det liknande fallet MEN 21/2021. I båda fallen uttryckte MO att förutsättningarna för en läkares arbetsutövande är av allmänintresse. Det lyftes ovan som ett exempel på en långtgående tolkning av allmänintresset för ämnet. Vad MO menar med förutsättningar påverkar dock också hur långtgående granskning en läkare får godta på grund av sin ställning. En tolkning är att läkare, på samma sätt som exempelvis politiker, får finna sig i att det finns ett allmänintresse för uppgifter även av privat natur. En

33. MEN 4/2022.

34. MEN 3/2022.

mer restriktiv tolkning skulle innebära att granskningen av läkare, som inte kan sägas ha en förtroendeställning i förhållande till allmänheten likt de offentliga personer som refererats till ovan, bör begränsas till deras yrkesroll.

Något om offentlighet

När man diskuterar huruvida en person har en offentlig ställning måste man göra skillnad på personer vars ställning ger dem makt och inflytande över samhället och personer som enbart är "kändisar".

MO har flera gånger uttalat att den som har en betydande roll i samhället kan räknas till gruppen offentliga personer, samt att kändisar i allmänhet inte hör till den gruppen, då allmänheten inte har något ansvar att utkräva av dem.³⁵

Ett fall som exemplifierar den synen på kändisar är MEN 40/2018. I den anmälda publiceringen, som fälldes av MEN, hade affärskvinnan Minette Tigerfalk utpekats på grund av hennes konflikt med Christina Schollin, kanske mest känd för allmänheten för sin roll som Lydia i Fanny och Alexander. Här uttalade MO följande:

Att Christina Schollin är känd för allmänheten innebär inte nödvändigtvis att det finns ett allmänintresse för personer hon har samarbetat med. Även om Minette Tigerfalk förekommit på bilder i tidningar och sociala medier, är hon inte känd som affärskvinna för allmänheten.

Av det ovan återgivna citatet framgår att kändisskap inte medför något allmänintresse för personer i en känd persons omgivning. Minette Tigerfalk bör i och för sig i princip kunna vara en sådan näringslivsperson vars ställning medför ett allmänintresse, även utan att vara allmänt känd för sin roll i näringslivet. MO gör dock inget vidare resonemang om gränsen mellan ställning och notabilitet.

Det är inte möjligt att upprätthålla någon skarp gräns mellan offentliga personer som har respektive inte har ett ansvar gentemot allmänheten. I MEN:s årsberättelse 2018 uttryckte MO att det kan finnas ett allmänintresse för rapportering om till exempel en ledar- eller kulturskribent som profilerat sig i en fråga, för att sedan agera i motsats till sina åsikter privat.³⁶ Sådana opinionsbildare kan inte sägas ha någon betydande ställning i samhället, och allmänheten kan inte utkräva något ansvar från dem, men MO:s uppfattning är att deras ställning i det offentliga samtalet kan medföra ett allmänintresse som motiverar granskning av dem. Samma resonemang från nämndens sida återkommer i MEN 48/2021, där tidningen Samnytt klandrades för att grovt ha brutit mot god publicistisk sed. Nämnden uttalade, avseende journalister:

35. MEN 93/2018.

36. Årsberättelse 2018 s. 4.

Den som är journalist, är aktiv i samhällsdebatten och själv väljer att på olika sätt synas i media får tåla en mer ingående granskning än andra personer. Som Medieombudsmannen anger gäller det främst yrkesutövningen. För att det ska vara motiverat att granska och redogöra för en sådan persons privatliv krävs att det finns ett uppenbart allmänintresse. Så kan vara fallet när personens åsikter och handlingar har beröring med dennes yrkesroll och de frågor personen bildar opinion i.

En intressant frågeställning är huruvida delmomenten ”är aktiv i samhällsdebatten” och ”själv väljer att på olika sätt synas i media” kan medföra ett allmänintresse även utan att personen i fråga är journalist eller kolumnist. Kan det, exempelvis, finnas ett allmänintresse för vår tids sociala medie-aktivister, som både väljer att synas i media och uttrycker sig i samhällsdebatten, utan att det nödvändigtvis är en del av deras yrkesroll? Det saknas tidigare avgöranden som besvarar den frågan. Med tanke på medieetikens dynamiska och föränderliga natur och den generellt sett extensiva tolkningen av allmänintresset från MEN:s sida kan det sannolikt inte uteslutas.

Tidsaspekten

Av MEN:s avgöranden framgår att rapportering om vissa ämnen och detaljer, som i sig är av allmänintresse, kan sakna allmänintresse om tillräckligt lång tid har förflutit mellan själva händelsen och den anmälda publiceringen. Det kan uttryckas som att allmänintresset för uppgifter minskar successivt med tiden.

Avgörandena 74/2020 och 77/2020, som båda handlar om rapportering om samma fall, ger uttryck för denna princip. Publicisterna (SVT och Tidningen Ångermanland) hade båda rapporterat om ett tio år gammalt mordfall i Härnösand. Mamman till offren och gärningsmannen anmälde publiceringarna, som bland annat hade innehållit bilder på hennes hus och gjort det möjligt att identifiera henne. I bedömningen av Tidningen Ångermanlands publicering uttryckte MO att det fanns ett mycket begränsat allmänintresse av att ange vilken gata mordet hade begåtts på, samt av att publicera bilder på huset.³⁷ I SVT:s fall uttalade MO även följande:

Genom att visa huset, en gatuskylt och husnumret har det dock framgått var mordet begicks. Tio år efter händelsen finns endast ett mycket begränsat allmänintresse för dessa uppgifter.³⁸

Ur fallen kan man utläsa en koppling mellan den förflutna tiden sedan de rapporterade händelserna och det bristande allmänintresset.

37. MEN 77/2020.

38. MEN 74/2020.

Piteå-tidningen klandrades 2019 för en publicering om Kaj Linna, som beviljades resning 2016 för ett mord han tidigare hade dömts för i Kalamark utanför Piteå. MO uttalade där om allmänintresset:

Det finns ett allmänintresse av att skriva om händelserna i Kalamark och därtill sammanhängande frågor. Händelserna ligger visserligen långt tillbaka i tiden, men så sent som 2017 frikändes Kaj Linna för brotten efter att resning beviljats av Högsta Domstolen.³⁹

Även detta talar för att allmänintresset för händelser långt tillbaka i tiden är mindre än för mer nutida händelser, med reservation för att nya omständigheter kan motivera publicering även av äldre händelser.

I ett avgörande från 2022 berör MO tidsaspekten. En anmälning hade gjorts mot SVT:s underhållningsprogram *Muren*, där anmälaren hade utpekats som skurk i en frågekategori. Andra svar i samma kategori var exempelvis Jacob Johan Anckarström och den colombianske kartelledaren Pablo Escobar. Grunden till anmälares påstådda skurkaktighet var ekonomisk brottslighet under 80-talet. MO uttalade att allmänintresset då hade varit mycket stort, och att uppgifterna, trots att det gått över 30 år sedan anmälares dom, fick anses vara en del av den moderna svenska historien.⁴⁰ Samma princip får sägas göra sig gällande vid publiceringar rörande exempelvis Palmemordet eller Estoniakatastrofen, som också är delar av den svenska nutidshistorien.

Sammanfattningsvis finns det ett visst stöd i tidigare avgöranden för att tidsaspekten påverkar allmänintresset. Gamla uppgifter kan fortfarande skada den enskilde, särskilt om de återpubliceras och allmänheten påminns om dem. Skyddet för den enskilde tycks dock inte vara särskilt starkt, då kraven för att gamla händelser ska anses vara av allmänintresse, antingen på grund av ny information eller på grund av ett historiskt intresse, har ställts lågt. MEN:s avgöranden talar dock för att det inte skulle finnas något allmänintresse av att okynnespublicera gamla uppgifter när det saknas historiskt intresse och/eller nya uppgifter.

39. MEN 47/2019.

40. MEN 17/2022.

Sammanfattning och slutsatser

Efter en genomgång av allmänintresset, såsom det uttrycks i MO:s och MEN:s avgöranden, framstår det som tydligt att det medieetiska systemet, inklusive kravet på allmänintresse, begränsar medias möjligheter att hänga ut enskilda. Särskilt sett i ljuset av den mycket långtgående yttrandefrihet Sveriges yttrandefrihetsgrundlagar innebär för publicister är det svårt att ifrågasätta att medierna självreglering är ett effektivt skydd för enskilda.

Särskilt tydliga är MO:s bedömningar gällande integritetskänsliga uppgifter rörande exempelvis övergrepp, hälsa och sexualitet. Här är det tydligt att distinktionen mellan nyfikenhet och rätt till insyn upprätthålls, för att ge den enskilda ett skydd som tillgodoser hennes intresse av integritet och privatliv. Dessutom kan själva ämnet för en publicering som enbart handlar om någons privata angelägenheter sakna allmänintresse, i kontrast till MO:s i övrigt generösa inställning till allmänintresset för olika ämnen eller frågor. Av både

MO:s uttalanden och nämndens avgöranden framgår att det finns en personlig sfär, vars storlek beror på bland annat individens ställning, som ligger utanför området för försvarbar medial granskning.

Däremot kan inte skyddet sägas vara lika starkt i andra fall. Även om exempelvis var personer bor, hur mycket pengar de tjänar och vad de gör för affärer inte är uppgifter som är jämförbara med dem som nämnts ovan, så är det fortfarande integritetskänsliga uppgifter som kan ha stor påverkan på den enskildes förhållanden. Ett fall som tydligt visar hur den sortens uppgifter inte åtnjuter ett tillnärmelsevist lika starkt skydd som exempelvis hälsouppgifter är MEN 30/2022, där detaljer om enskildas boende och boendets kostnad offentliggjordes, utan att det fanns något uppenbart allmänintresse som kan motiveras på något annat sätt än med allmän nyfikenhet. Även i de båda läkarmålen, som rörde läkares inkomster från bisysslor, rapporterades detaljer om anmälarnas ekonomi utan att det hade någon tydlig koppling till förtroendet för deras yrkesutövning.⁴¹ Det kan ifrågasättas om publicitetsreglerna, i frågor som har med enskildas ekonomiska situation att göra, erbjuder ett tillräckligt omfattande skydd för den enskildes integritet.

I övrigt är det tydligt att artiklar inte brukar klandras på grund av att själva ämnet saknar allmänintresse. Även utan publicitetsreglerna hade en publicist sannolikt inte publicerat uppgifter som den uppfattat skulle sakna allmänintresse, eller i vart fall svara mot nyfikenhet från allmänhetens håll. Eventuella kvalificerat ointressanta (ur allmänhetens perspektiv) artiklar torde sållas bort även utan att det i det medieetiska systemet finns något krav på allmänintresse, då publicister av naturen är intresserade av att locka läsare, lyssnare eller tittare. I de avgöranden som har analyserats ovan har MO i de flesta fallen förklarat att det finns ett allmänintresse för det ämne som publiceringen handlar om. Det ligger i sakens natur att bedömningen av allmänintresset i olika ämnen inte bör vara för restriktiv, då det skulle riskera att innebära en oproportionerlig begränsning av mediernas frihet att rapportera. Det finns exempel på ämnen som har ansetts sakna allmänintresse, men även exempel på ämnen som har förklarats ha ett allmänintresse, trots att det inte finns någon uppenbar rätt till insyn för allmänheten.

Även vad gäller de övriga bedömningsgrunderna finns det skäl att kritisera vissa av nämndens materiella bedömningar. Vid bedömningar av den enskildes ställning, och huruvida den medför ett allmänintresse, finns flera exempel där allmänintresset har bedömts vara mycket extensivt. Även här framstår läkarmålen som tydliga exempel. Att läkare har en sådan förtroendeställning i förhållande till sina patienter att de får tåla granskning framstår i bedömningarna som självklart. Att granskningen sträcker sig utanför själva vården innebär dock

41. MEN 21/2021 & MEN 54/2021.

att en person som inte har någon formell makt på samma sätt som politiker, officerare eller domare riskerar att drabbas av ingående granskning av sitt privatliv. Ställningsbedömningen tar inte heller hänsyn till hur stor den mediala skadan är. En lärare har förvisso en förtroendeställning gentemot elever och föräldrar; spelar det någon roll om personen pekas ut inför tusentals utomstående mediekonsumenter? Att så pass skilda grupper som kulturskribenter och busschaufförer har förklarats ha en ställning som motiverar medial granskning innebär en oförutsägbarhet för personer som riskerar att ha en sådan ställning.

Sammanfattningsvis är MEN:s bedömningar av allmänintresset i princip i linje med tidigare medieombudsmäns uttalanden om allmänintresset. Några uppenbara undantag finns dock, exempelvis vid rapportering om personers ekonomiska förhållanden. Det är uppenbart att kravet på allmänintresse för att ett utpekande ska vara försvarbart är betydelsefullt, även om tolkningen av allmänintresset i vissa fall framstår som extensiv, på bekostnad av den enskildes integritet.

Särskilt bedömningen av personers ställning, och hur ingående granskning ställningen motiverar, skulle behöva göras mer restriktiv för att MEN:s bedömningar intuitivt ska vara förenliga med den allmängiltiga hållningen att allmänintresset ska kräva något mer än enbart nyfikenhet. Samma gäller för att enskilda ska få skydd för uppgifter som rör deras ekonomi. När tidningar publicerar artiklar om människors inkomster, sidoverksamheter, adresser, fastighetspriser etcetera finns en risk för att dessa uppgifter kan orsaka skada för den enskilde. Det finns samtidigt ingen uppenbar rätt för allmänheten att ha insyn i de berörda människornas personliga förhållanden.

Avslutningsvis kan också påpekas att de mönster som syns i MEN:s bedömningar inte nödvändigtvis innebär någon förutsägbarhet i systemet, vare sig för publicister eller för enskilda. I och med att MEN inte anser sig vara bunden eller styrd av sina tidigare avgöranden går det att diskutera värdet av att över huvud taget analysera tidigare avgöranden, då det inte är säkert att gränserna för allmänintresset kommer bevaras i framtida prövningar. Det har tidigare funnits ambitioner att se publicitetsreglerna som mer bindande för nämnden och tidigare avgöranden som mer lika praxis än vad som är fallet i dag. Särskilt var det fallet under Thorsten Cars tid som MO under 1980-talet.⁴² En sådan inriktning hade minskat den rådande osäkerheten kring allmänintressets gränser och inneburit större förutsebarhet, för både enskilda och publicister, i det medieetiska systemet.

42. Von Krogh, s. 9 f.

Slutsatser

Som framgått ovan innebär det medieetiska systemet, och kravet på allmänintresse vid publicering som leder till publicitetsskador, i många fall ett viktigt skydd för enskildas integritet. Det finns dock förbättringspotential, och områden där kravet på allmänintresse inte kan sägas vara förenligt med vad flera tidigare medieombudsmän har uttalat om att allmänintresset är något mer än att tillgodose mediekonsumenternas nyfikenhet.

För det första skulle skyddet för uppgifter om enskildas ekonomiska förhållanden behöva förstärkas. Oavsett om det gäller människors inkomster eller exempelvis aktivitet på bostadsmarknaden är det uppenbart att det i dag finns ett stort utrymme för medier att publicera detaljer om människors ekonomi, även om uppgifterna kan innebära skada för den utpekade personen. Här gör MEN en extensiv tolkning av allmänintresset, där kravet på allmänintresse blir något urvattnat.

Ett annat område där det råder en viss oförutsebarhet, och där MEN har gjort flera extensiva tolkningar tidigare, är vid bedömningen av vilka typer av ställningar som medför ett allmänintresse. I de flesta fall är det uppenbart att en person har en ställning som medför befogad medial granskning. I gränslandet finns det dock skäl att efterfråga en större tydlighet. Särskilt tydligt är detta i bedömningen av läkares ställning, där ställningen har medfört granskning av annat än själva yrkesutövningen, trots att den granskade inte aktivt har valt att vara framträdande i offentligheten, och inte nödvändigtvis har den makt eller det inflytande som motiverat mer ingående granskning i övriga avgöranden. Ställningsbedömningen skulle här kunna göras mer restriktivt, men framför allt bör det finnas en större tydlighet avseende vilken typ av ställning som motiverar vilken typ av granskning. Att en person har en förtroendeställning i förhållande till vissa avgränsade grupper bör inte nödvändigtvis motivera granskning som når avsevärt mycket större grupper, varav många inte omfattas av förtroendeförhållandet till den utpekade.

Ett slutligt tillägg är att såväl bedömningen av allmänintresset som den medieetiska bedömningen i stort hade gynnats av en större bundenhet till publicitetsreglerna och tidigare avgöranden. Ett tydligt exempel på en diskrepans mellan avgörandena och publicitetsreglerna är kravet på ett "uppenbart" allmänintresse i punkterna 7 och 15 i publicitetsreglerna. Reglerna antyder att det uppenbara allmänintresset behöver vara kvalificerat, och bedömas ännu mer restriktivt än enbart "allmänintresset". I MEN:s avgöranden återfinns inga omnämnanden eller bedömningar av det uppenbarhetskravet. En bundenhet av reglerna och praxis skulle innebära ett nödvändigt förtydligande av allmänintressets gränser, och en större förutsebarhet för enskilda som riskerar att bli utpekade medialt.

I övrigt innebär allmänintresset ett välbehövligt skydd för enskildas integritet. Det är inte möjligt att okynnesrapportera om människors personliga förhållanden på ett skadligt sätt. Trots att det finns utrymme för förstärkningar av integritetsskyddet, och fall där bedömningen av allmänintresset är kontraintuitiv, finns det också många avgöranden som visar vikten av att det finns ett krav på allmänintresse, och att det i varje fall som hamnar på MO:s och MEN:s bord görs en noggrann bedömning.



Källor

Offentligt tryck

PM 65. Yttrandefrihetskommittén. Pressetiken och integriteten – en genomgång av PON:s praxis. JU 2003:04.

Övrigt tryck

Allmänhetens pressombudsman (PO) Pressens Opinionsnämnd (PON) Årsberättelser 2018.

Litteratur

Axberger, Hans-Gunnar. *Pressetik: en översikt över pressetiska konflikter, regler och synsätt*. 1 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik [1994].

Red. Skarhed, Anna m.fl. *Den svenska pressen borde vara stolt över sin hänsynsfullhet. Ord och rätt – Festskrift till Hans-Gunnar Axberger*. Halmstad: Bulls [2020].

Von Krogh, Torbjörn. *I pressetikens tjänst*. Stockholm: Allmänhetens Pressombudsman [2019].

Artiklar (tryck)

Stenholm, Olle. "Allmänintresse – eller oemotståndlig nyfikenhet?" Svenska Dagbladet. 2006-05-08.

Artiklar (webb)

Asplind, Åsa. "Rättegång: Maskerad man misstänks för överfallsvåldtäkt på kvinna." Nya Wermlands-Tidningen. Publicerad den 25 november 2020. <https://www.nwt.se/2020/11/25/rattegang-maskerad-man-misstanks-for-overfallsvaldtakt-pa-kvinna/> Hämtad den 12 maj 2022.

Avgöranden från MEN

Exp. nr. 76/2007 *Uppgifter om kärleksrelation saknade allmänintresse.*

Exp. nr. 11/2017 *Detaljer om utsatt barn (1).*

Exp. nr. 12/2017 *Detaljer om utsatt barn (2).*

Exp. nr. 13/2018 *Alltför detaljerat om misstänkt våldtäkt.*

Exp. nr. 87/2018 *Expressen fälls i Pressens Opinionsnämnd för påståenden om Fredrik Virtanen.*

Exp. nr. 89/2018 *Expressen klandras: Pekade ut Martin Timell som skyldig.*

Exp. nr. 90/2018 *Aftonbladet fälls i Pressens Opinionsnämnd för artikel om Timell.*

Exp. nr. 91/2018 *Dagens Nyheter fälls i Pressens Opinionsnämnd för artikel om Timell.*

Exp. nr. 92/2018 *Svenska Dagbladet fälls i Pressens Opinionsnämnd för artikel om Timell.*

Exp. nr. 119/2018 *Svaga belägg för sexuella trakasserier.*

Exp. nr. 134/2018 *Pressens Opinionsnämnd klandrar Dagens Nyheter.*

Exp. nr. 12/2019 *Aftonbladet fälls för publicering om Stadsteaterns förre chef.*

Exp. nr. 44/2019 *nwt.se klandras för artikel om twittrande politiker.*

Exp. nr. 47/2019 *Pressens Opinionsnämnd klandrar Piteå-Tidningen.*

Exp. nr. 61/2019 *Piteå-Tidningen klandras för artikel om åtal för djurplågeri.*

Exp. nr. 74/2020 *SVT klandras – publicerade integritetskänsliga uppgifter med begränsat allmänintresse.*

Exp. nr. 77/2020 *Tidningen Ångermanland klandras – publicerade integritetskänsliga uppgifter med begränsat allmänintresse.*

Exp. nr. 21/2021 *Piteå-Tidningen frias från kritik mot artikel om läkares bisysslor.*

Exp. nr. 37/2021 *Nya Wermlands-Tidningen klandras för integritetskänsliga uppgifter om brottsoffer.*

Exp. nr. 44/2021 *Dagens Nyheter* klandras för utpekande av Christoffer Bernsköld.

Exp. nr. 54/2021 *UNT* frias för artiklar gällande läkares bisysslor.

Exp. nr. 60/2021 *Expressen* frias för artikel gällande organisation där anställda påstås ha utsatts för mobbing.

Exp. nr. 65/2021 *Hallandsposten* frias för artiklar om politiker som lämnat ut uppgifter om skolanställd.

Exp. nr. 3/2022 *Jämtlands Tidning* klandras för artiklar i samband med ett vindkraftsprojekt.

Exp. nr. 4/2022 *SR* klandras för inslag i *P4 Dalarna* angående rasism inom fotbollen.

Exp. nr. 11/2022 *Mediernas Etiknämnd* friar *Expressen* för namngivning av pressekreterare.

Exp. nr. 12/2022 *Dala-Demokraten* klandras för publicering av kränkande omdöme om platschef.

Exp. nr. 17/2022 *Sveriges Television* frias för inslag i underhållningsprogram.

Exp. nr. 18/2022 *Norra Halland* klandras för bevakningen av påstådda arbetsmiljöproblem på ett äldreboende.

Exp. nr. 30/2022 *Södermanlands Nyheter* frias för publicering av fastighetsöverlåtelse.

Radio

"Pressetik: vad är egentligen allmänintresse?" Nordegren & Epstein i *P1*. Sveriges Radio. 23 november 2017.

RAPPORT

Vad är allmänintresset?

En granskning av avgöranden från Mediernas Etiknämnd

Publicerad av
Näringslivets medieinstitut

Ansvarig utgivare
Mats Olin

www.naringslivets-medieinstitut.se